

Daniela Blaževska

izvanredna profesorica znanstvenoj oblasti Mediji i komunikacije
Univerzitet „Sv. Kiril i Metodij“ u Skoplju
Pravni fakultet „Justinijan Prvi“ u Skoplju
Skoplje, Sjeverna Makedonija
danielablazevska@gmail.com,
d.blazevska@pf.ukim.edu.mk

INTERNET- mreža među prednosti i slabosti

Sažetak

Internet je „međunarodni sistem kompjutera koji vam omogućava da vidite informacije iz cijeloga svijeta na vašem kompjuteru i da pošaljete informacije drugim kompjuterima“ (Oxford English-Serbian Student’s Dictionary, 2006:447).

Cilj ovog rada je istražiti prednosti i slabosti interneta. Internet je mreža između slobode i zloupotrebe, prava i zakona, znanja i ograničenja. Internet je među granicama.

Ključne riječi: *internet, informacije, mreža, kompjuter, prednosti i slabosti interneta.*

1. Uvod

U 2006. godini jedna novinarka iz Banje Luke mi je poslala e-mail sljedećeg sadržaja:

Znaš da živiš u 2006. godini kad:

1. Pokušavaš unijeti password u mikrovalnu peć.
2. Godinama nisi odigrao pasijans pravim kartama.
3. Imaš listu od 15 telefonskih brojeva trojice tvojih rođaka.
4. Šalješ e-mail kolegi koji radi do tebe.
5. Razlog zbog kojeg nisi u kontaktu s nekim prijateljima je to što nemaju e-mail.
6. Kad se vratiš kući s posla odgovaraš na telefon kao da si na poslu.
7. Kada telefoniraš od kuće uporno okrećeš nulu da bi dobio izlaznu liniju.
8. Sjediš na istom birou četiri godine i u tom periodu si radio za tri različite firme.
9. U drugom Dnevniku saznaješ da si otpušten..
10. Tvoj šef ne može obavljati tvoj posao.
11. Privremeno zaposlenih ima više nego stalno zaposlenih.

A sad dolazi ono najbolje...

12. Pročitao si cijeli spisak klimajući glavom i smješkajući se.
13. Dok čitaš, razmišljaš kako ćeš ga *forvardirari* svojim prijateljima.
14. Prezauzet si da bi primjetio da na spisku nedostaje točka devet.
15. Upravo si *skrolao* stranicu da bi provjerio nedostaje li zaista točka devet.

Ove duhovite primjedbe koje skeniraju suvremeno življenje otkrivaju dobre i loše stvari koje je donijela tehnologija. Dok se brišu jedne daljine, stvaraju se druge. Dok se prevazilaze slabosti prošlih vremena, istodobno se iscrtavaju nove klopke koje traže nova rješenja.

Internet je revolucionarno otkriće, dokaz o briljantnosti ljudskog uma no i o kvarljivosti ljudskog srca. U *Oxfordskom rječniku* definira se kao „međunarodni sistem kompjutera koji vam omogućava da vidite informacije iz cijeloga svijeta na vašem kompjuteru i da pošaljete informacije drugim kompjuterima” (*Oxford English-Serbian Student’s Dictionary, 2006: 447*) U načelu nudi nehijerarhijski, nekontrolirani, relativno jeftin komunikacijski kanal „od jednog prema jednom” kao i „od jednog prema mnogima” (Castells, 2003: 174).

Denis McQuail (2000:118) analizira da se internet ne bavi samo ili čak uglavnom proizvodnjom i distribucijom poruka već se jednako tako bavi preradom, razmjenom i skladištenjem. On smatra da su novi mediji institucija privatne kao i javne komunikacije i da su u skladu s tim regulirani (ili

ne), kao i da njihov rad nije tipično profesionalno ili birokratski organiziran na istom nivou kao i masovni mediji.

Porijeklo interneta je povezano s radom jedne od najinovativnijih istraživačkih institucija u svijetu - Agencijom za progresivne istraživačke projekte (ARPA) Ministarstva obrane SAD. „Kada je u kasnim 1950-tim godinama lansiranje prvog Sputnika alarmiralo američki visokotehnološki establišment”, objašnjava Manuel Castells (Castells, 2005), „ARPA je preuzela brojne hrabre inicijative”.

Mreža nezavisna od komande i kontrolnih centara bila je stvorena kao rezultat strategije dizajniranja komunikacijskog sistema otvorenog nuklearnom napadu. Prva kompjuterska mreža nazvana ARPANET započela je funkcionirati *online* prvog rujna 1969. godine, s prve četiri mreže: Univerzitetima u Los Angelesu i Santa Barbari, Stanfordskom istraživačkom institutu i Univerzitetu u Utahu. Osnovnu arhitekturu interneta dizajnirali su Vinton Cerf i Robert Kahn godine 1973. (Castells, 2005:50-52). Mreža ARPA-Internet koja je kasnije bila preimenovana u internet, bila je podržana od Ministarstva obrane SAD, a rukovođena od strane Nacionalne znanstvene fondacije.

Pronalazak sustava *www* (World Wide Web) se dogodio 1990. u Ženevi u „Europskom centru za nuklearno istraživanje” i bio je distribuiran besplatno. Prve internet stranice su bile osnovane od strane glavnih znanstvenoistraživačkih centara svijeta, dok se prvi ozbiljni internet pretraživač „Netscape Navigator” počeo upotrebljavati u listopadu 1994. godine. Od tada se vrtoglavo pojavljuju novi, a cijeli je svijet postao globalni polis. Danas je svijet mediapolis.

O povijesti interneta Castells zaključuje da je „Internet stvoren u akademskim krugovima i u njihovim pomoćnim istraživačkim jedinicama, podjednako u profesorskim visinama kao i u rogovima poslijediplomskih radova, a odatle su se i u hakerskoj kulturi proširili vrijednosti, navike i znanja (Castells, 2003: 51).

Cilj ovog rada je istražiti prednosti i slabosti interneta. Internet je mreža između slobode i zloupotrebe, prava i zakona, znanja i ograničenja. Internet je među granicama.

2. Osnovne prednosti interneta

Osnovne prednost interneta su: organizacija znanja, mogućnost za istraživanje, stvaranje virtualnih zajednica, novi oblik društveno-političke aktivnosti, nova ekonomija, lakša svakodnevnica.

2.1. Organizacija znanja

Castells smatra da je zbog svoje sposobnosti moći širenja informacije u sve oblasti ljudske aktivnosti i zato što predstavlja „tehnološki temelj organizacijskog oblika doba informacija - mrežu” internet „tkivo naših života” (Castells, 2003:11). Uspoređuje ga s električnom mrežom i elektromotorom, a Novi poredak stvoren pod utjecajem interneta definira kao Internet galaksiju (Castells, 2003:12).

Danas već postoji nova Internet galaksija u kojoj neki žele izbrisati granicu između faktičkog i fiktivnog, realnog i irealnog, istine i laži. Internet je velika riznica znanja i pritom se tamo ne može pronaći sve što nam je potrebno, ali se izuzetno brzo može privjeriti sve što je dostupno *online*. Korisnik može stupiti u kontakt sa stručnjacima iz različitih oblasti i iz svih zemalja svijeta. Osim troškova za internet pristup najvećem broju informacija je dostupan besplatno. Zbog ogromnog bogatstva znanja koje sadrži internet može da poslužiti kao izuzetan obrazovni instrument.

Chris West (2004) u knjizi *Istraživanje tržišta* objašnjava kako se internet može koristiti za sekundarna istraživanja. Na internetu se mogu naći:

1. Informacije o zemljama (od Godišnjaka CIA-e do stranica koje su postavile različite nacionalne i međunarodne organizacije);
2. Informacije o oblastima poslovanja (obuhvaćaju i sljedeće: državne statistike, nevladine organizacije, trgovinska udruženja, nacionalni i poslovni tisak, poslovne biltene, univerzitetske sajtove, akademske i sajtove poslovnih biblioteka);
3. Podaci o kompanijama (financijske baze podataka, registri kompanija, članci iz nacionalnog i poslovnog tiska, bilteni, kompanijski web-sajtovi, adresari);
4. Informacije o tehnologiji i proizvodima;
5. Informacije o tržištu;
6. Bilteni. (West, 2004:170-173)

Internet se može da koristiti i za prikupljanje poslovnih podataka i anketna istraživanja (West, 2004:168-169).

2.2. Sredstvo za istraživanje

„Internet je, zapravo, odgovor na molitve tržišnih analitičara”, zaključuje Chris West (West, 2004:156).

Jedna od najvećih prednosti interneta je to što više nema potrebe za stvaranjem osobnih arhiva s neophodnim povijesnim i drugim potrebnim podacima zato što se samo treba priključiti online da bi ih saznali. Pritom su moguće manipulacije i pogrešne informacije, ali se upravo u toj slobodnoj konkurenciji ideja može provjeriti svaki iskaz.

Efikasnost interneta kao sredstva za istraživanje je neusporediva sa bilo kojom bibliotekom. On je izvanredan izvor podatak za bilo koje mjesto na planeti. West smatra da su najvrijednije istraživačke karakteristike interneta: elektronička pošta (e-mail), diskusioni forumi, protokol za prijenos fajlova, bilteni, provajderi online usluga, svijetska mreža World Wide Web (West, 2004:157)

U vrijeme prije interneta novinarski posao je bio znatno teži. Novinari su teže pisali svoje tekstove, morali su dugo putovati, susretati suvremenike osoba koje su bile predmet njihovog interesa.

2.3. Virtualne zajednice

Istraživači interneta postavljaju pitanje: potiče li internet stvaranje virtualnih zajednica, objedinjuje li ljude oko zajedničkih interesa, ciljeva i tema za razgovor ili pak kod svojih korisnika izaziva izolaciju i otuđenje?

Howard Rheingold je u knjizi *Virtualne zajednice* bio najglasniji branitelj ideje da internet stvara novi oblik zajednice koja povezuje ljude *online* oko podijeljenih vrijednosti i interesa (Rheingold, 1993, citiran u Castells, 2000:386). Pod pojmom virtualne zajednice podrazumijeva se: „samodefinirana elektronička mreža interaktivne komunikacije organizirana oko zajedničkog interesa ili cilja, mada ponekad komunikacija postaje cilj sama za sebe” (Castells, 2005:427). Korisnici interneta se priključuju forumima na kojima dijele zajedničke interese i vrijednosti, razgovaraju o istim temama, traže odgovore na određena pitanja ili samo razmjenjuju razmišljanja o onome što ih zanima. Pritom se prevadavaju fizičke barijere tako da se može održavati kontakt s ljudima iz najudaljenijih krajeva svijeta. Korisnik interneta iz Skoplja može komentirati stanje u Iraku s korisnikom interneta iz Francuske ili Australije.

2.4. Društveno-politička aktivnost

Političari na vlasti upravljaju društvom, a da bi se u suvremenosti stiglo do te pozicije neophodno je intenzivno eksploatiranje interneta koji se koristi u društvenim pokretima i političkim procesima.

Prema Castellsu, interakcija između interneta i procesa društvenopolitičkih sudara, zastupanja i upravljanja odvija se na četiri nivoa:

1. Nova dinamika društvenih pokreta
2. Kompjutersko umrežavanje lokalnih zajednica i njihova relevantnost za građansku angažiranost
3. Primjena interneta u praktičnoj informatičkoj politici
4. Pojava „noopolitike” i cyber ratova na geopolitičkoj sceni. (Castells, 2003:153)

Političke partije masovno koriste internet za političke kampanje. Izrađuju web-stranice na kojima postavljaju najnovije informacije vizualnog ili audiovizualnog formata, koriste društvene mreže, plasiraju i reklame na postojećim web-stranicama. Ipak, u malim zemljama kao što je Sjeverna Makedonija interpersonalna komunikacija među političarima i građanima ima veći efekt na ishod izbora od kompjuterski posredovane komunikacije. Od interneta se očekivalo i još uvijek se očekuje da bude „idealni instrument demokratizacije“, smatra Castells (2003:171). „Do političkih informacija je lako doći, pa građani mogu biti informirani gotovo jednako dobro kao i njihove vođe“ (Castells, 2003:171). Sva politička dešavanja su lako dostupna svakom građaninu planete. Jedna od prednosti je i to što „u doba Interneta nema političkih tajni“ (Castells, 2003: 174). Ipak, činjenica je i da

se šire brojne neprovjerene lažne informacije, kao i da se namjerno plasiraju lažne i poluistinite informacije, dezinformacije sa ciljem da se omalovaži, uvrijedi i okleveta neka osoba, da se umanji ili sruši nečiji ugled i čast ili samo da se nekome naštetiti i naudi na bilo koji način.

Manuel Castells smatra da „umjesto jačanja demokracije, korištenje Interneta produbljuje krizu političke legitimnosti osiguravajući široku platformu za politiku skandala (Castells, 2003:174).

Istraživanje o regulaciji i samoregulaciji novih medija s aspekta zaštite od uvrede i klevete (Blaževska, 2016:71) sprovedeno 2016. godine potvrdilo je hipotezu da u Republici Makedoniji Zakon za građansku odgovornost za uvredu i klevetu, Zakon za medije i Zakon za audio i audiovizuelne medijske usluge ne omogućuju potpunu zaštitu građana od uvreda i kleveta u elektroničkim publikacijama. Rezultati istraživanja otkrili su da žrtve uvrede i klevete najčešće ne tuže medije, vrijeme trajanja postupaka je različito i najčešće se kreće od godinu do tri godine, epilog je različit, a oštećenima koji tuže neugodno je pojavljivati se na sudu. Većina ispitanika smatra da treba postojati tijelo za regulaciju novih medija, kao i da treba postojati poseban zakon za nove medije. Imajući u vidu veliki utjecaj novih medija, na osnovu istraživanja se može zaključiti da je potrebno formirati posebno udruženje medijskih radnika u elektronskim publikacijama, koje bi se brinulo o samoregulaciji u ovoj sferi.

Internet je stvorio novu politiku – „noopolitiku“. Ovaj naziv se odnosi na:

„Politička pitanja povezana uz formiranje “noosfere”, odnosno “globalnog informacijskog okružja koje uključuje kiberprostor i sve druge informacijske sustave - primjerice medije. Noopolitika se može suprotstaviti “realpolitici”, tradicionalnom pristupu u smislu povećanja moći na međunarodnom planu pregovaranjem, silom ili potencijalnom upotrebom sile.“ (Castells, 2003:176-177)

Manuel Castells kao nadogradnju na tvrdnju Marshalla McLuhana (1964) da je medij poruka (McLuhan, 1971:41) uvodi koncept da je mreža poruka (Castells, 2014:394). Castells smatra da mreža koja je zasnovana na internetu od „presudne je važnosti na tri različita nivoa: strateškom, organizacijskom i normativnom (Castells, 2014:399). Prema njemu, umrežavanje pokreta prevladava praktičnu korist koordiniranja aktivnosti i korištenja fleksibilnosti u distribuiranim mrežama aktivizma (ibid.).

2.5. Nova ekonomija

Internet je promijenio i odnose prema ekonomskim tokovima. Izrodila se nova ekonomija koja se definira kao „ekonomija internet industrije“ (Castells, 2003:16). Prema Castellsu (2003:15), elektronski rad predstavlja komercijalizaciju interneta, ali istovremeno to je i interesno, inovativno, profitabilno poslovanje s prilično ograničenim ekonomskim utjecajem. Ono na čemu se temelji nova ekonomija je „Nečuvani potencijal rasta produktivnosti, koji je rezultat korištenja interneta uz sve vrste poslova“ (Castells, 2003:15). Ključnu ulogu u novoj ekonomiji imaju radne snage sposobne

za samoprogramiranje, tehničke inovacije te financijska tržišta kao pokretačka snaga (Castells, 2003:116). Za one čije moto je novac, nova ekonomija stvara uvjete za novi radni svijet u kome dominiraju povećani obrat kapitala i efekti mreže (Castells, 2003:15).

2.6. Lakša svakodnevnica

Primjena kompjuterski posredovane komunikacije se proširila gotovo u svim oblastima svakodnevnog života. Tehničke i administrativne obaveze koje iziskuju puno izgubljenog vremena po šalterima i trgovinama sad se mogu završiti iz dnevne sobe klikanjem po kompjuteru. Telebankarstvo, eksplozija online šopinga (naručivanja knjiga, muzičkih albuma, automobila, odjeće...), prijavljivanje ispita na univerzitetima, provjera osvojenih bodova, studiranje *online*.

Neke od ovih obrazovnih novina funkcioniraju i u Sjevernoj Makedoniji. Studenti Pravnog fakulteta „Justinijan Prvi” Univerziteta „Sv. Kirila i Metodija” u Skoplju još od akademske 2005/2006. godine pored knjižnog imaju elektronski indeks i elektronski dosije na internetu do kojeg imaju pristup nakon što upišu lozinku. U elektronskom dosjeu se nalaze informacije o studentu, položeni ispiti, bodovi za aktivnost na satu, prisustvo na predavanjima, osvojeni bodove za eseje. Pandemija virusa Covid-19 povećala je korištenje interneta za obrazovanje, pa su učenici osnovnih i srednjih škola godinu i pol imali online nastavu, a studenti su još uvijek na svojim studijima *online*.

Internet traži osobnu uključenost, aktivno razmišljanje, izabiranje prema vlastitim preferencijama. Omogućava putovanje po svijetu, pristup do najrazličitijih informacija.

3. Glavni nedostaci interneta

„Svaka tehnologija nosi sa sobom i negativnost, koja se otkriva istovremeno kad i tehnički razvoj”, konstatira Paul Virilio, filozof, esejist, urbanist, kritičar interneta i cyber svijeta kao politike najgoreg (Virilio, 2003:90).

On upozorava: „Mi smo stvorili mogućnost za jednu sveopću nesreću preko interaktivnosti, mreže i globalizacije koje izazivaju revoluciju prijenosa. Priprema se jedna nesreća koja bi se dogodila istovremeno svugda!” (Virilio, 2003:91)

Jedan inostrani profesor koji je prije nekoliko godina gostovao na Pravnom fakultetu „Justinijan Prvi” u Skoplju u svom je predavanju rekao da je možda internet virtualan, ali da je šteta koju čini realna.

Glavni nedostaci interneta su: otuđenje, ovisnost, cyber kriminal, novi ratovi i nejednaka pokrivenost. Pretjerano korištenja interneta i rad na kompjuteru ili telefonu može izazvati ukočenost zglobova, spazm mišića, deformitete kičmenog stuba, oštećenje vida.

3.1. Otuđenje

Mnogi proučavatelji interneta naglašavaju njegov negativni utjecaj na psihičko zdravlje i društveno ponašanje korisnika. Internet se kritizira da vodi do dehumanizacije društvenih odnosa, bijega od realnosti, usamljenosti, otuđenja, depresije. Brojni primjeri svjedoče o nemogućnosti razlikovanja virtualnog od realnog života. Pogotovo djeca ne mogu jasno vidjeti tu granicu: „Pas mog sina, Bagl, bio je udaren kamionom i on mi je rekao: Mama, mama, gdje je dugme za resetiranje? Djeca danas misle da je život igra”, na internetu dijeli svoje iskustvo jedna Amerikanka.

Francuski sociolog Dominique Wolton uputio je apel intelektualcima „da se suprotstave dominantnoj, tehnokratskoj ideologiji, otjelovljenoj na Internetu” (Wolton, 1998, citiran u Castells, 2005:428).

Istraživanja tima psihologa sa Carnegie Mellon Univerziteta o ponašanju i stavovima internet korisnika sprovedena 1995. i 1996. godine, pokazala su da je “veća upotreba interneta bila povezana sa opadanjem komunikacije učesnika sa članovima obitelji u kućanstvu, opadanjem veličine njihovog društvenog kruga i povećanjem njihove depresije i usamljenosti” (Kraut i dr., citiran u Castells, 2005:428-429).

Ipak, Castells navodi i pozitivne primjere koji su izuzetak od pretpostavenih odnosa koje stvara Internet:

“Međutim, tokom vremena mnogo mreža koje počinju kao instrumentalne i specijalizirane, završavaju obezbjeđivanjem osobnom podrškom, materijalnom i emocionalnom, kao što je bio, na primjer, slučaj sa SeniorNet-om, za starije ljude, ili slučaj “Sestre”, mreže ženskih kompjuterskih naučnika. (Castells, 2005: 429)

3.2. Ovisnost

U svijetu su registrirani ozbiljni oblici ovisnosti o internetu, posebno o kompjuterskim igarama. Mladi na internetu provode i po dvadeset sati skraćujući vrijeme za spavanje i druženje s ljudima iz realnog svijeta. Studenti kasne na predavanja zato što su 12 sati bili na društvenim mrežama. U Japanu je primjećena pojava specifičnog vida autizma kod djece koja su zatvorena u svojim sobama i stalno su u kontaktu sa kompjuterima. Ako im roditelji ne bi donijeli hranu, oni ne bi izašli van jesti. (*Dvojno oko*, TV Telma, 25.3.2006).

Neuropsihijatar Slavica Gajdadzis Knježević ovisnost o internetu definira kao stanje kada „Internet postaje životna preokupacija, neodoljiva želja, situacija kada svako odlaganje priključivanja na internet stvara unutrašnju tenziju nemira, nezadovoljstva, anksioznosti, što prosto tjera mlade da se vrate na internet” (*Dvojno oko*, TV Telma, 6.5.2006)

Ključ korištenja pogodnosti interneta bez da se stvori ovisnost je u kontroli. „Ako se detetu razvije osobna odgovornost, ako nauči da se snalazi i da procjenjuje kada je dosta (a u tome učestvuju roditelji), nema od čega da se plašimo”, smatra psiholog Miroslav Pendarovski (*Dvojno oko*, TV Telma, 21.1.2006).

3.3. Cyber kriminal

Nakon što je internet prihvaćen s ushićenjem, svojim je korisnicima otkrio svoju mračnu stranu. Mnogi su se upleli u mrežu cyber kriminala.

U Sjedinjenim Američkim Državama prijekure preko interneta su široko rasprostranjene. Na primjer, policijske su vlasti 2005. godine upozorile građane na opasnu lutriju sa privlačnim naslovom: „Milijun dolara”. „Vlasnici su na kompjuteru dobijali poruku da su na lutriji dobili milijun dolara, ali da prvo trebaju uplatiti na određeni žiro račun četiri hiljade dolara da bi pokrili troškove organizacije i manipulativne troškove ‘vlasnika’ lutrije” (*Internet ogledalo*, april 2006, str. 114). Povrh toga, „dobitnik ove nagrade” trebalo je poslati ček na dvije tisuće dolara na adresu Britanska Kolumbija. Nije poznato je li netko nastradao u ovoj lažnoj lutriji, niti je li otkriven njen „vlasnik”.

“U jednoj drugoj prevari, prodajom fantomskih karata, opljačkan je 41 Internet korisnik, a dvadesetogodišnji Michael Depe iz Hudsona, mozak cijele ove kriminalne akcije, zaradio je 225 hiljada dolara” (*Internet ogledalo*, april 2006, str. 114). Jedan čovjek je platio 4.200 dolara za dvije karte za utakmicu svog omiljenog tima New England Patriots, ali karte nikad nije dobio. I pored toga što je Michael Depe bio osuđen za prijevaru po 12 točaka, prevareni građani nikad nisu dobili svoj novac natrag.

«Mnogi Amerikanci su nastradali i od tzv. „Španske lutrije”. Misleći da su jedni od 11 dobitnika nagrade ovog fonda vednog 25.000.000 dolara, jedan stariji bračni par iz Klintonu prevarantima je dao informacije o svojim računima, kreditnim karticama i brojevima socijalnog osiguranja, čime je omogućio da bude opljačkan (*Internet ogledalo*, april 2006, str. 114)

Naslov „Novi oblici primjene interneta u Kolumbiji” u novinama *El Tiempo* u aprilu 1999. godine otkriva da su ucjenjivači i otmičari slali prijetnje putem elektronskih mailing lista pripadnicima srednje klase koji su se u Sjedinjenim Američkim Državama iz Bogote preselili u prigradske ograđene zajednice, a poslije su prijetnje pretvarali u djelo (Castells, 2003:16).

Ovi primjeri su dokaz o naivnosti korisnika interneta i o bezrezervnom povjerenju u ono što dobivaju putem e mail-a. Ovakva iskustva prave dvostruku štetu. Sumnja u prijekure i viruse je toliko velika da najveći dio internetskih korisnika briše poruke od nepoznatih prije nego što ih pročita. Time i bezuvjetno slobodna i neograničena komunikacija gubi smisao. Ili, kao što zaključuje Castells: „Internet nije ni utopija ni distopija već izraz nas samih” (Castells, 2003:16).

Mnogi maloljetnici su postali žrtve pedofila koje su upoznale na internetu. U borbi za spas mladih od perverzних korisnika interneta uključene su mnoge organizacije i pojedinci u svijetu.

„Misija organizacije ‘Akcija za nevinost – Francuska’ je da djeci osigura pristup internetu koji će korespondirati njihovom uzrastu i da surađuje sa službenim osobama i profesionalnim informatičarima u provjeri sadržaja dostupnih na internetu” (*La Nova*, 10.6.2005, str. 27). Sa ciljem izbjegavanja klopki pedofila za roditelje su pripremili vodič sa objašnjenjima psihologa i komparativne eseje. Protiv užasa u vezi djece kriknuli su i filmski radnici po svijetu. Nakon što je

gledala jedan američki dokumentarac o djeci koja su postala žrtvama pedofila, francuska glumica Laetitia Casta, pridružujući se organizaciji „Akcija za nevinost – Francuska”, odlučila je dići svoj glas protiv pedofilije na internetu.

Njene riječi svedoče o najgorem izvitoperivanju Interneta.

„Mnogi roditelji ne znaju da njihova djeca mogu da zapadnu u ove najgore stvari, praktikujući njihove divne aktivnosti – komunicirajući sa svijetom ako to žele, tražeći informacije na svojim kompjuterima. Isto tako, skloni su da misle da je Internet virtualan, da je ekran, kao televizija. Ali nije. On je realan.” (*La Nova*, 10.6.2005, str. 27)

Privatna organizacija *Action Innocence*¹¹⁹ osnovana je u Ženevi. Njen cilj je da se uperi prstom u negativne posljedice interneta, kao i borba protiv pedokriminaliteta.¹²⁰

Objavljaju knjige, diskove, flajere i animirane video snimke za roditelje, profesionalce u obrazovanju, zdravstvo, socijalne službe, kao i za znanstvena istraživanja.¹²¹ Objavili su vodič za roditelje „Kako da se raste sa ekranima” za zdravo korištenje za mlađe od pet godina¹²².

Informiranost i obrazovanje djece, roditelja i učitelja mogu pomoći da djeca uvide realne opasnosti virtualnog svijeta. Loši efekti interneta su još jedan dokaz da ljudi ne shvaćaju da njihovo pravo na slobodu ne smije biti na štetu drugih.

3.4. Novi ratovi

Internet mreža je promijenila i način ratovanja, i u tehnološkom: elektronska komunikacija, mreže za nadzor, bespilotna ljetala i satelitski kontrolirani projektili, i u strateškom smislu: „male autonomne jedinice koje posjeduju veliku vatrenu moć“ (Castells, 2003:178).

Mada su ratovi i do sada bili surovi i izazivali su mnogo žrtava, novi način ratovanja doprinosi masovnijem uništenju. Nove tehnologije omogućavaju da velike sile, vojno superiorne, imaju manje ljudskih žrtava, ali su zato napadnute strane nemoćne da se brane, opustošene su i ljudski i materijalno. Činjenica da supersile mogu iz ratova izići gotovo nepovrijeđene povećava njihovo sudjelovanje u iniciranju novih ratova.

3.5. Nejednaka pokrivenost

I Manuel Castells i Kofi Annan smatraju da je internet „temeljno sredstvo za razvoj Trećeg svijeta (Castells, 2003:16). Singapur, na primjer, u potpunosti je usvojio tehnološku modernizaciju kao sredstvo za razvoj (Castells, 2003:181). Ipak, pozitivne karakteristike mreže ne mogu iskoristiti

119 „Akcija za nevinost”

120 Dostupno na: <https://www.actioninnocence.org/qui-sommes-nous/> [28.12.2021]

121 Dostupno na: <https://www.actioninnocence.org> [28.12.2021]

122 Dostupno na: <https://www.actioninnocence.org/publication/comment-grandir-avec-les-ecrans-parents> [28.12.2021]

nerazvijene zemlje koliko im je potrebno. Podaci o nejednakoj rasprostranjenosti interneta svjedoče da su financije glavni diskriminator. U svijetu je prisutna socijalna, spolna, obrazovna, rasna, starosna i prostorna nejednakost.

U periodu od 1998. do 2000. godine, bogati korisnici s univerzitetskim obrazovanjem su najbrojniji korisnici interneta. Po brojnosti na internetu muškarci su ispred žena. Rasne razlike koje su bile dominantne 1994. godine (bijeli Amerikanci značajno više koriste internet od Amerikanaca španjolskog porijekla i Afroamerikanaca) iščezavaju pred naletom prihoda i obrazovanja kao determinirajućih faktora za upotrebu interneta. U Sjedinjenim Američkim Državama 1998. godine gradski stanovnici su bili dvaputa brojniji online od stanovništva u ruralnim područjima (Castells, 2005:417). Istraživanja iz 2000. godine pokazuju da 95% američkih škola koristi internet, kao i da nestaju spolne i rasne razlike (Castells, 2005:422).

Internet se širi planetarno i jako brzo, industrijska razvijenost zemalja i financijska moć pojedinaca je presudna za njihov *online* život. Za siromašne po svijetu koji stradaju zbog hrane internet predstavlja igračku za bogatu djecu.

Statistički podaci pokazuju da u Republici Sjevernoj Makedoniji veliki postotak stanovništva koristi internet. U prvom tromjesečju 2021 godine, od siječnja do ožujka, u Republici Sjevernoj Makedoniji 83,7% kućanstva je imalo pristup internetu što predstavlja rast od 3,8% u odnosu na isti period prošle godine (79,9%).¹²³

U istom periodu, od ukupnog stanovništva uzrasta od 15 do 74 godina, internet je koristilo 86,4%, a 80,5% ljudi je koristilo svaki dan ili skoro svaki dan.¹²⁴

Prema podacima Statističkog zavoda Sjeverne Makedonije, postotak korisnika interneta prema uzrastu je sljedeći: 99,5% građana od 15 do 24 godine; 96,6% građana od 25-54 godine i 67,1% građana od 55 do 74 godine koristi Internet.¹²⁵ Posljednjih 12 mjeseci, 46,3 % osoba je naručilo/kupilo robe ili usluge putem interneta.¹²⁶

Castells novonastalu konstelaciju online odnosa sumira sljedećim rječima: „Ne znači da možemo da popravimo momentalnu situaciju u kojoj pola čovječanstva preživljava sa manje od dva dolara dnevno samo sa daljim širenjem Interneta, bez promijene konteksta njegovog usvajanja” (Castells, 2003:16)

Internet je besplatan, otvoren, međunarodni i anoniman – savršeno mjesto za započinjanje pokreta i uništavanje ugleda organizacije, smatra Fraser Seitel (2011:376), ekspert za odnose s javnošću. On smatra da je to razlog da ljudi koji se bave odnosima s javnošću prate internet, imajući na umu sljedeće stvari:

123 Državni zavod za statistiku RSM. Priopćenje za medije , od: press@stat.gov.mk (19.11.2021) poslano na e-mail: danielablazevska@gmail.com.

124 Dostupno na: <http://www.stat.gov.mk/PrikaziSoopstzenie.aspx?rbtxt=77> [11.1.2022]

125 Državni zavod za statistiku RSM. Priopćenje za medije, od: press@stat.gov.mk (19.11.2021) poslano na e-mail: danielablazevska@gmail.com.

126 Dostupno na: <http://www.stat.gov.mk/PrikaziSoopstzenie.aspx?rbtxt=77> [11.1.2022]

1. Grupe za diskusiju i stranice za razgovore su legla nezadovoljnih zainteresiranih strana, beskrupoloznih manipulatora s kapitalom i nezadovoljnih potrošača.
2. Mora da se nadgledavaju i neprijateljske internetske stranice i od strane napadnutih organizacija.
3. Urbane legende su još nešto što se treba stalno nadgledati. Postoji rastući broj korporacijskih horor priča s lažnih internetskih glasišta, koje su dobile legendarne proporcije. (Seitel, 2011:76-377)

Richard Edelman, predsjednik i izvršni direktor organizacije „Edelman”, najveće svijetske nezavisne firme za odnose s javnošću s 3.000 zaposlenih u 50 kancelarija po cijelom svijetu, smatra da je internet promijenio biznis odnosa s javnošću omogućivši svakom pristup do budžeta koji ranije nikad nije gledao i dozvoljavajući mu da svakog od svojih klijenata pretvori u vlastitu medijsku kompaniju, proširujući polje pristupnih medija i na blogere, što je nas prinudilo da gradimo veze sa kompletno novom množinom utjecajnih osoba koji možda nisu u vrhunskim časopisima, ali često objavljuju sadržaje (Seitel, 2011:380).

4. Između prednosti i slabosti

Između prednosti i slabosti nalaze se sloboda interneta i zaštita privatnosti. Pojava interneta je neraskidivo povezana s idejom slobode, s neograničavanjem i necenzuriranjem materijala koji se postavljaju na mreži, s izbjegavanjem kontrole. Na početku svog postojanja internet slavi slobodu. Kasnije započinje borbu s različitim ograničenjima, pri čemu ponekad gubi a ponekad dobiva. Nažalost, dobiva pogrešne bitke a bitne gubi.

Tako na primjer, godine 1997., Vrhovni sud je u ime prvog amandmana Ustava SAD podržao „ustavno pravo na kaos” poništavajući zakon za pristojnost komunikacije s kojim su se trebala zaštititi djeca od seksualnog zla koje luta po netu. Godine 2000. poništen je i zakon o zaštiti djece online (Castells, 2003:188). I pored toga što se radilo o ograničavanju slobode i što je to bilo u ime dobroh ciljeva, nije bilo moguće nešto učiniti. Apsolutna sloboda je ipak pala pred naletom komercijalizacije.

Internet se ne može boriti s pravnom zaštitom privatnosti elektronske pošte. Za vreme američkih izbora 2000. godine jedna je tvrtka pomoću podataka iz najrazličitijih izvora napravila političke profile čak 150 milijuna građana i ponudila ih je onima koji su bili spremni najviše platiti (Castells, 2003:195). Internet se vjerojatno zloupotrebljava i za industrijsku i za političku špijunažu. Stalni nadzor zaposlenika na radnom mjestu koji pretražuju na internetu, pribiranje podataka o ljudima koji trguju preko interneta, registriranje korisničkih navika na pretraživačima mreža (prema knjigama, magazinima, muzici i filmovima koje snimaju na hard diskove) sa ciljem da se targetiraju kupci i da se maksimizira profit, stavio je privatnost na internetu na kraj. Uz razvoj sve suvremenijih tehnologija koje vas mogu locirati dok čitate omiljene novine online možete se zapitati je li rezultat vaših pretraga na internetu to da vam netko drugi pokušava pročitati misli.

Denis Mc Quail analizira da će novi mediji kad dostignu zrelost u svakom slučaju imati bogato naslijeđe, ali pitanje je hoće li im biti pripisana visoka vrijednost ili će ostati suviše vezani za stare realnosti i stoga malo upotrebljivi u bliskoj budućnosti (Mc Quail, 1994:7).

Kevin Robins i Frank Webster (Robins and Webster, 1999:221) smatraju da je virtualno društvo pacifiziran i menadžeriran prostor.

Robins (2001:79) je mišljenja da je pitanje o vlastitom identitetu prožimajuće u svim diskursima o cyberprostoru i virtualnoj realnosti. On navodi da je od nekih autora sugerirano da će u novu tehno-realnost identitet biti pitanje slobode i izbora.

5. Zaključak

Internet je revolucionarno otkriće, dokaz o briljantnosti ljudskog uma, ali i kvarljivosti ljudskog srca. Kao i svaki medij ima svoje pozitivne i negativne strane. Čovjek treba razvijati i koristiti pozitivne strane ovog nevjerojatnog otkrića, a izbjegavati i smanjivati slabosti. Pritom se na *www* može nesmetano uživati u virtualno - realnom svijetu, ali važno je ne izgubiti kontakt s pravom realnošću – na primjer, imati na umu da se jagode moraju prodati! To može poslužiti kao metafora za ono što njegovo visočanstvo mreža može a što ne može. U jednakoj mjeri kao što nešto povezuje, ona može i udaljiti.

Internet je stvoren od strane čovjeka. Zahvaljujući ljudskom umu, mogu se jednostavnije obavljati poslovi i iskorištavati i druge blagodati mrežnog povezivanja, ali upravo zbog izopačenosti ljudskog uma internet se pretvara u ozbiljnu opasnost za naivne, lakovjerne i slabije osobe.

Svatko treba znati rizike korištenja novih tehnologija i pronaći način kako ih upotrijebiti. Znači, ne trebamo se bojati ulaska u vodu nego trebamo znati plivati, a u svijetu neograničenog znanja moramo naučiti i surfati.

Literatura:

Blaževska, Daniela (2016) *Regulacija i samoregulacija novih medija s aspekta zaštite od klevete u Republici Makedoniji*. Media and Communication / Mediji i komunikacije. Br. 5. Bijelo Polje: Akademija društvenih nauka. Str. 51-72.

Castells, Manuel (2000) *The Rise of the Network Society*. Second Edition. Malden (USA), Oxford (UK), Victoria (Australia): Blackwell Publishing.

Castells, Manuel (2005) *Podmot na mrežnoto opštstvo*. Skopje: Alef.

Castells, Manuel (2003) *Internet galaksija*. Zagreb: Naklada Jasenski i Turk.

Castells, Manuel (2001) *The Internet Galaxy*. Oxford and New York: Oxford University Press.

- Castells, Manuel (2014) *Moć komunikacija*. Beograd: Clio i RTS.
- Makluan, Maršal (1971) *Poznavanje opština: čovekovih produžetaka*. Beograd: Prosveta.
- McLuhan, Marshal (1964) *Understanding Media: The Extensions of Man*.
- Mek Kvejl, Denis (1994) *Stari continent - Novi mediji*. Beograd: Prosveta.
- McQuail, Denis (2000) *Mass Communication Theory*. 4th ed. London, Thousand Oaks and New Delhi: Sage Publications.
- Oxford University Press (2006) *Oxford English-Serbian Student's Dictionary*. China: Oxford University Press.
- Robins, Kevin and Webster, Kevin (1999) *Times of the Technoculture (From the information society to the virtual life)*. London and New York: Routledge.
- Robins, Kevin (2000) "Cyberspace and the World We Live in", in: David Bell and Barbara M. Kennedy, Eds. *The Cybercultures Reader*. London and New York: Routledge. Pp. 77-95.
- Seitel, Fraser P. (2011) *Praktikata na odnose sa javnosta (Praksa odnosa s javnošću)*. Skopje: Ars Lamina DOO.
- Vest, Kris (2004) *Istraživanja tržišta*. Beograd: Clio.
- Virilio, Paul (2003). *Sajbersvet, politika na najlošoto (Sajbersvijet, politika najgoreg)*. Skopje: Alef.
- Internet ogledalo*. Br. 74, april 2006. Beograd.
- La Nova*. Br. 7, 10.6.2005. Skopje.

Televizija:

- TV Telma. *Dvojno oko*. Novinar: Daniela Blaževska. Emitirano na: 21.1.2006.
- TV Telma. *Dvojno oko*. Novinar: Daniela Blaževska. Emitirano na: 25.3.2006.
- TV Telma. *Dvojno oko*. Novinar: Daniela Blaževska. Emitirano na: 6.5.2006.

Internet:

- Action innocence. Qui-sommes-nous. Dostupno na: <https://www.actioninnocence.org/qui-sommes-nous/> [28.12.2021]
- Action innocence. Dostupno na: <https://www.actioninnocence.org/publication/comment-grandir-avec-les-ecrans-parents> [28.12.2021]
- Action innocence. Dostupno na: <https://www.actioninnocence.org> [28.12.2021]

Državni zavod za statistiku Republike Sjeverne Makedonije. Priopćenja. Dostupno na: <http://www.stat.gov.mk/PrikaziSoopstenie.asph?rbtxt=77> [11.1.2022]

Državni zavod za statistiku Republike Sjeverne Makedonije (press@stat.gov.mk) (19.11.2021). Priopćenje za medije: Informacijsko-komunikacijske tehnologije. E-mail do: Daniela Blaževska (danielablazevska@gmail.com).

INTERNET- Network between Advantages and Weaknesses

Abstract

The Internet is the „international system of computers that makes it possible for you to see information from all around the world on your computer and to send information to other computers” (Oxford English- Serbian Student’s Dictionary, 2006: 447)

The aim of this paper is to research the advantages and weaknesses of the Internet. Internet- network between freedom and misuse, right and law, knowledge and limit. Internet between borders.

Key words: *internet, information, network, computer, advantages and weaknesses of the internet.*

This journal is open access and this work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.